

ІНСТИТУТ ЛІТЕРАТУРИ ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА НАН УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НАН УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА СПІЛКА ПИСЬМЕННИКІВ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
ЯГЕЛЛОНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ В КРАКОВІ (ПОЛЬЩА)
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА
ВІННИЦЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ВІННИЦЬКА ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
ІМЕНІ К. А. ТІМІРЯЗЄВА

ВАСИЛЬ СТУС: ЖИТТЯ, ІДЕОЛОГІЯ, ТВОРЧІСТЬ, СОЦІОПОЛІТИЧНИЙ І ЛІТЕРАТУРНИЙ КОНТЕКСТ

Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої вшануванню пам'яті відомого українського поета,
перекладача, літературознавця і правозахисника

(Вінниця, 20–21 квітня 2018 р.)

Вінниця

2018

Василь Стус: життя, ідеологія, творчість, соціополітичний і літературний контекст: Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої вшануванню пам'яті відомого українського поета, перекладача, літературознавця і правозахисника. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2018. 237 с.

Редакційна колегія:

д-р юрид. наук, професор *Роман Гринюк*; д-р філол. наук, академік НАН України *Микола Жулинський*; д-р філол. наук, член-кореспондент НАН України *Анатолій Загнітко*; д-р філол. наук, професор *Павло Гриценко*; д-р політ. наук, професор *Тетяна Нагорняк*; д. юрид. наук, професор *Антоніна Бобкова*; д-р філол. наук, професор *Віра Просалова*; д-р філол. наук, професор *Людмила Тарнашинська*; д-р філол. наук, професор *Елеонора Соловей*; доктор габілітований, професор *Адам Фаловський*

До збірника ввійшли доповіді й повідомлення учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Василь Стус: життя, ідеологія, творчість, соціополітичний і літературний контекст». У матеріалах конференції висвітлено творчість поета в контексті дисидентського руху, правові аспекти діяльності митця, смислову поліфонію лірики, поетику прози. Особлива увага приділена літературно-мистецьким зв'язкам і мовним аспектам творчості Василя Стуса.

Книга розрахована на студентів-філологів, учителів-словесників, усіх шанувальників поетичного слова.

ЗМІСТ

Василь Стус і дисидентський рух: історичний, політичний та правовий виміри

<i>Амелічева Л. П.</i> Напрями сучасної правозахисної діяльності профспілок під впливом концепції гідної праці	8
<i>Безверхий О. С., Пірус Т. П.</i> Релігійні погляди Василя Стуса	13
<i>Кіпень В. П.</i> Василь Стус – terra incognita радянської доби.....	17
<i>Кокорський В. Ф.</i> Дисидентство Василя Стуса у світлі концепції влади М. Фуко.....	21
<i>Мартинюк О. В.</i> Історико-правовий аналіз ст. 56 кримінального кодексу УРСР 1960 року	26
<i>Неприцька Т. І.</i> Поширення поглядів дисидентів в умовах цензури	29
<i>Окуньовська Ю. В.</i> Польський антикомуністичний рух у творчості Василя Стуса.....	32
<i>Павлюченко Ю. М.</i> Історико-правові аспекти діяльності Української Гельсінської групи	34
<i>Пачос Ю. В.</i> Коли ім'я зобов'язує: з традиції присвоєння імен університетам.....	39
<i>Пятницькова І. В.</i> Дослідження життєвого шляху Василя Стуса в історіографії.....	42
<i>Польовий М. А.</i> Доля дисидентського руху в СРСР з точки зору синергетичної моделі суспільного розвитку	45
<i>Турченко О. Г.</i> Безпека як умова існування людини	47
<i>Чальцева О. М.</i> Дисидентство як політичний протест	51

Художня творчість Василя Стуса: семантика, підтекст і смислотворення

<i>Жулинський М. Г.</i> Василь Стус: гідність і честь	54
<i>Стус Д. В.</i> Становлення поета	57
<i>Тарнашинська Л. Б.</i> «серцем навстіж відкритим сторч головою»: філософія серця Василя Стуса	59
<i>Бурлака Г. М.</i> Реінкарнація тексту: з досвіду публікації збірки Василя Стуса «Час творчості»	62
<i>Кучеренко С. В.</i> Життєтворці: Юрій Липа та Василь Стус.....	65
<i>Просалова В. А.</i> «За мною Київ тягнеться у снах...»: поетика художнього простору у збірці Василя Стуса «Палімпсести».....	70

<i>Сабельникова Т. М.</i> Образи національної архаїки в поетичному контексті Василя Стуса	75
<i>Цепкало Т. О.</i> Міфологічна символіка астральних образів у поезії Василя Стуса.....	79
<i>Антонюк О. В.</i> Репрезентація повсякденності у збірці Василя Стуса «Зимові дерева».....	82
<i>Біляцька В. П.</i> Ранні літературно-критичні студії Василя Стуса	85
<i>Бородіца С. В.</i> Поетика контрастів у творчості В. Стуса.....	90
<i>Соловей О. Є.</i> «Над осіннім озером» Василя Стуса: наближення і відлуння.....	94
<i>Супрун Л. В., Супрун В. М.</i> Національний дискурс епістолярної творчості Василя Стуса	101
<i>Урсані Н. М.</i> Художня своєрідність жіночих образів у ліриці Василя Стуса.....	103

Василь Стус як текст: порівняльний, герменевтичний, психологічний аспекти

<i>Пуніна О. В.</i> Творча індивідуальність письменника в документальній кінотрилогії «Просвітлої дороги свічка чорна. Пам'яті Василя Стуса».....	108
<i>Райбедюк Г. Б.</i> Василь Стус та Ірина Калинець: грані взаєморецепції.....	113
<i>Тарануха Є. В.</i> Етичні виміри життєтворчості В. Стуса	118
<i>Шаф О. В.</i> Концептуальність материнської фігури в ліриці Василя Стуса: психоаналітичний ракурс.....	121
<i>Бігун-Івасюк Л.</i> Проблема рецепції німецькомовними авторами феномену Василя Стуса.....	127
<i>Глушковецька Н. А.</i> Василь Стус про творчий доробок російських письменників-сучасників: епістолярний дискурс	132
<i>Дубова І. О.</i> Фольклоризм творчості Василя Стуса.....	137
<i>Дудник Н. В.</i> Мотив стусового «самомобоюнаповнення» в дитячій книзі Тані Стус «Де Ойра?».....	139
<i>Жилін М. В.</i> Рецепція творчості Василя Стуса в Польщі (початковий етап).....	143
<i>Зелененька І. А., Крупка В. П.</i> Василь Стус, Тарас Мельничук, Володимир Забаштанський: інтерпретація України	148
<i>Томчук О. Ф.</i> Творчі постаті київських неокласиків у рецепції Василя Стуса.....	153
<i>Григошкіна Я. В.</i> Перекладацька діяльність Василя Стуса	157
<i>Калмикова М. В.</i> Творчість Василя Стуса в контексті нової української школи	163

<i>Омелянчик Т. Г.</i> Він в смерті з рідним краєм поріднився... ..	167
<i>Мартинчук І. І.</i> Дидактичні засади вивчення постаті Василя Стуса в загальноосвітній школі	168

Мовний світ Василя Стуса

<i>Аксьонова І. О.</i> Функційні вияви синтаксичних конкретизаторів в ідіостилі Василя Стуса	174
<i>Борецький В. В.</i> Словотвірна модифікація дієслівної семантики як елемент поетичного ідіостилю Василя Стуса	176
<i>Бортун К. О.</i> Лексеми з модальним значенням імперативності в ідіостилі Василя Стуса.....	181
<i>Василевич І.</i> Духовно-моральний потенціал творчості Василя Стуса	184
<i>Домрачева І. Р.</i> Статус питальних конструкцій у мовленнєвому просторі Василя Стуса	187
<i>Загнітко А. П.</i> Мовносоціумний портрет лінгвоперсона Василя Стуса: дієслівно-категорійний вимір	192
<i>Коваль Л. М.</i> Поетичний синтаксис збірки Василя Стуса «Палімпсести»	199
<i>Оліфіренко Л. В.</i> Художньо-естетична майстерність мови Василя Стуса.....	205
<i>Островська Л. С.</i> Розмежування односкладних і двоскладних структур залежно від інтонаційних характеристик (на матеріалі поезії Василя Стуса)	210
<i>Святошенко Т. Г.</i> Метафоричні образи в поезіях Василя Стуса	215

Спогади

<i>Овсієнко В. В.</i> Різдво Василя Стуса.....	221
<i>Довгань М. К.</i> А світ – нехай святиться (Пам'яті Василя Стуса).....	226

Гринюк Роман Федорович,
*ректор Донецького національного
університету імені Василя Стуса*

***Шановні учасники конференції!
Шановні колеги, партнери, друзі!***

Від колективу Донецького національного університету імені Василя Стуса вітаю вас на Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій життю та творчості Героя України, випускника нашого університету Василя Стуса.

Для вишу, що гордо носить ім'я Василя Стуса, – це знакова і непересічна подія. До того ж цього року уся Україна та світ відзначають 80 років від дня народження незламного лицаря правди і свободи Василя Семеновича Стуса.

Саме на Вінниччині та Донеччині переплелися дві долі: переміщеного університету і геніального митця. Його ім'я – це сила духу нашої університетської родини, воно утверджує неперервну тяглість історії, відбиває нашу громадянську позицію, нашу незламність.

У цій залі зібралися справжні науковці, люди, яким не байдужий спадок геніального українського поета, дисидента, захисника, літературознавця, перекладача та прозаїка. Дякую усім присутнім за те, що знайшли можливість взяти участь у цьому науковому дискурсі, поділитись своїми напрацюваннями та доробками, згадати складний і багатогранний життєвий і творчий шлях Василя Семеновича Стуса.

Викладачі і науковці Стусівського університету у Ювілейний рік Василя Стуса підготували дві книги: «Василь Стус: відлуння і наближення», яка була видана завдяки підтримці нашого партнера і надійного друга – Вінницької облдержадміністрації та особисто її голови Валерія Вікторовича Коровія. А 18 травня у День науки ми презентуємо ще один спільний труд нашого колективу – книгу «З когорти великих: Василь Стус в історії університету». Впевнений, це – найменше, що може зробити університетська родина в ім'я людини, чие ім'я зобов'язує!

Бажаю усім учасникам конференції плідної роботи, цікавих дискусій та успішної реалізації наукових ідей і задумів!

Коровій Валерій Вікторович,
*голова Вінницької обласної
державної адміністрації*

Шановні учасники конференції!

Василь Стус у нашій культурі, історії – постать непересічна. Людина – символ, людина – легенда, людина – епоха. Незламність та безкомпромісність у боротьбі за правду й свободу вивели його далеко за межі письменницького амплуа, увічнивши у пам'яті поколінь велетом духу, справжнім Героєм України.

Постать цього великого українця ще більше зриднила Донецький національний університет, випускником якого свого часу був Василь Стус, із Вінницькою землею, де поет народився. І цілком закономірно, що саме в такому поєднанні, спільними зусиллями ми відзначаємо 80-річчя з Дня народження митця.

VI Міжнародна науково-практична конференція «Василь Стус: життя, ідеологія, творчість, соціополітичний і літературний контекст» – не просто ще одна нагода вшанувати пам'ять видатного українця. Це чудовий майданчик для професійного спілкування, обміну думками, презентації наукових досліджень і напрацювань.

Це також гарна можливість укотре спробувати розгадати феномен Василя Стуса: як у таких надскладних умовах йому вдалося не просто не втратити свій талант, а реалізувати його?! Звідки черпав ту неймовірну силу духу, аби свідомо покласти своє життя на вівтар істини, честі та вільного майбутнього Української держави?!

Переконаний, що представлені на конференції матеріали та напрацьований упродовж роботи заходу досвід стануть ще однією сходинкою у вивченні життя і творчості нашого видатного земляка, талановитого митця і вірного сина України Василя Стуса!

Успіхів усім, наснаги та нових професійних відкриттів!

Adam Fałowski
Kierownik Katedry ukrainistyki Uj

Szanowni uczestnicy Konferencji naukowo-praktycznej pt. „Wasył Stus: życie, ideologia, twórczość, kontekst socjopolityczny i literacki”!

To głos z Krakowa, z Uniwersytetu Jagiellońskiego, który został zaproszony do współorganizowania tej konferencji i zaproszenie to przyjął z powagą i

wdzięcznością. Oczywiście, w pierwszym rzędzie z uwagi na samą postać patrona imprezy, znakomitego poety i krytyka literackiego, więźnia łagrów sowieckich, którego zasług w tym gronie przedstawiać nie trzeba. Ale też ze względu na nowy rozdział w kontaktach naukowych i dydaktyczno-organizacyjnych Uniwersytetu Donieckiego i Uniwersytetu Jagiellońskiego. Ten nowy rozdział został otwarty całkiem niedawno i nabiera rozpędu, są już nawet pewne konkretne plany i propozycje i spodziewam się, że wkrótce będą widoczne pierwsze soczyste owoce tego partnerstwa i współdziałania.

Ale teraz jest czas, który należy poświęcić Wasylowi Stusowi. Bardzo żałuję, że nie udało się ani mnie, ani moim kolegom przybyć na to spotkanie naukowe w Winnicy. Proszę więc pozwolić, że chociaż z daleka przekażę w imieniu dyrekcji Instytutu filologii wschodniosłowiańskiej oraz Katedry ukrainistyki UJ serdeczne pozdrowienia dla wszystkich uczestników konferencji oraz najlepsze życzenia udanych obrad i wspaniałych osiągnięć naukowych.

Niech czuwa nad wami duch poety, urodzonego 80 lat temu, którego poezja – według słów J. Szewelowa – „ograniczona do minimum materiału tematycznego, skierowana sama na siebie, tym silniej grzmi w swoim milczeniu”.

Wszystkiego najlepszego! Z wyrazami szacunku!

Івшина Л. О.,

головний редактор газети «День»

Мені приємно вітати всіх учасників конференції, присвяченої Василю Стусу. Можливо, тому, що наші давні стосунки з Донецьким університетом імені Василя Стуса, який є організатором цього наукового форуму, склалися дуже органічно. Насамперед тому, що ми рухалися один до одного, разом до розуміння постаті й значення Василя Стуса. Пригадую свої перші приїзди в Донецьк, ще задовго до війни (мабуть, багато людей тоді не усвідомлювало, що ми можемо колись мати такий трагічний поворот української долі), але вже тоді відчувалося багато спалахів майбутніх громів.

Звісно, постать Стуса в радянський час була дуже незручною. У Київському університеті, де я вчилася на факультеті журналістики, було багато людей, які хотіли знати більше, ніж радянська ідеологія могла запропонувати, але навіть у них не було шансу зустрітися зі Стусом. Це відображає суспільну дихотомію, яку не вдалося за короткий час подолати у країні, яка здобула незалежність. Наближення до Стуса, готовність сприйняти те, чим він жив, є певним індикатором того, що змінюється в

сьогоднішній країні. Я пригадую перші розмови, перших ініціаторів у Донецьку, які захотіли, щоб університет носив ім'я Стуса, і якими це супроводжувалося боями. Так, ідеологічними, але хіба не вони стали провісниками, зрештою, тих терористичних атак, яких згодом зазнає цей край? Хіба не очевидно тепер, що цей водорозділ так багато повідомляв про те, скільки сталінізму в порах тоталітарної машини, як для неї небезпечні не теперішні якісь опозиціонери, а ця реальна альтернатива сталінізму. І Стус – це реальна альтернатива сталінізму. І мені дуже важливо сказати, що коли навіть ми бачили не зовсім високу готовність держави підтримувати те, чим зайнята була газета «День» усі ці роки, коли робила свою бібліотеку «Україна Incognita», тим не менше, ми не склали руки і робили свою бібліотеку далі. І в серії «Броньбійна публіцистика» вийшли прекрасні спогади Михайла Хейфеца, який усвідомив значення цієї постаті для українського світу. Я рекомендую всім це прочитати, тому що важливо не просто захоплюватися Стусом, важливо зрозуміти його і відчувти очима тих людей, які зрозуміли його. І передмова Сергія Грабовського, автора «Дня», якраз підтверджує, що вже у сімдесятих Стус був на кілька голів вищим за тих «професійних українців» з їхніми програмами захисту українства. Справді, тому що Стус був значно ширший. Коли він брався в ув'язненні за переклади, коли його словами Рільке наближувався до українців, це означало, що Україна вирвалася з резервації. І найвільніша людина, яка загинула в мордовському таборі, дала нам цей заповіт стійкості й на сьогодні. І не випадково у дні, коли всі згадують Стуса, зринають у пам'яті ці рядки: «Виростають... з шаровар, з курної хати, раби зростають до синів своєї України-матері». Цими рядками я б хотіла завершити свій виступ і подякувати вам за те, що Стус повертається в Україну в новому образі, й тепер, я думаю, вже надовго.

Зоц І. О.,

директор регіональної ТРК «Регіон-Донбас»

Шановний пане ректоре, колеги, учасники конференції, друзі! Я вдячний за надану можливість долучитися до участі в цій конференції.

Я зараз перебуваю в Краматорську, у знаковому для цього міста місці, біля пам'ятника Тарасові Шевченку, неподалік вулиці імені Василя Стуса. Зараз ми готуємо спеціальний випуск газети «Донеччина», присвячений

ювілею поета, який називається «Стусове коло». Стусове коло – це насамперед люди, які були поруч із Василем, які з ним навчалися. В основному це студенти і випускники Донецького національного університету, тодішнього педінституту. У цьому числі, який, я сподіваюся, ми будемо презентувати за місяць-другий, є публікації людей, які пам'ятають поета. Це Петро Бондарчук, Юрій Доценко, Микола Колісник, які згадують про нього, і це випускники університету різних років: Іван Принцевський, Олег Орач, Анатолій Гарматюк – уродженець Тернопільщини та інші. Велику допомогу надає нам Лариса Єрмакова, переселенка з Донецька, яка має багато публікацій про діяльність Донбаського музею імені Василя Стуса.

Я бажаю учасникам конференції успішної роботи. Щиро сподіваюся, що наступна конференція неодмінно відбудеться в українському Донецьку. Слава Україні, слава викладачам і студентам Стусівського університету!